

Mg. iur. Juris Janums

Zvērināta advokāta palīgs

Kriptoalūtas izkrāpšana blokķēdē

2019. gada 14.-17. jūlija Elektronikas un Elektrotehnikas inženieru institūta¹ otrajā blokķēdei veltītajā starptautiskajā konferencē² Atlantā, Džordžijas štatā, ASV datorzinātņu pētnieku grupa iepazīstināja pasauli ar savu atklājumu – rakšanā balstītu datu krāpšanu Ethereum sistēmā³ jeb, vienkāršāk sakot, zinātnieki konstatēja kriptoalūtas Ethereum finanšu piramīdu (krāpšanu). Minētais atklājums, kā arī autora pētnieciskā un akadēmiskā darbība, pamudināja autoru pievērst uzmanību šādai krāpšanai blokķēdē, izmantojot vieddarījumus⁴, un mēģināt atrast Krimināllikumā attiecīgu aizskarto interešu tiesisko aizsardzību un iespējamo juridisko kvalifikāciju.

Blokķēde un kriptoalūta

Taču, lai varētu atrast attiecīgo krimināltiesisko aizsardzību, nepieciešams izprast aizsargājamo objektu – blokķēdē balstīto kriptoalūtu.

Tā, attiecībā uz blokķēdes jēdzienu autors jau iepriekš ir norādījis uz vien šķietami neviennozīmīgo blokķēdes jēdziena skaidrojumu dažādos avotos,⁵ arvien vadoties no šādām blokķēdes kā automatizētas datu apstrādes sistēmas pazīmēm:

«1) Strukturēta datu sistēmas uzbūve (reģistrs vai virsgrāmata);

¹ IEEE – Institute of Electrical and Electronics Engineers Pieejams: <https://www.ieee.org/about/> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

² International Conference on Blockchain Pieejams: <https://blockchain.ieee.org/conferences/past-events> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

³ Jung E., Le Tilly M., Gehani A., Ge Y. Data Mining-Based Ethereum Fraud Detection. 2019 IEEE International Conference on Blockchain (Blockchain) publications. Atlanta: IEEE, 2019 Pieejams: <https://ieeexplore.ieee.org/document/8946232> DOI: <https://doi.org/10.1109/Blockchain.2019.00042> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

⁴ Angļu val. – Smart Contracts. Skatīt Szabo N. Smart Contracts Pieejams: <https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

⁵ Janums J. Blokķēdes krimināltiesiskās aizsardzības aspekti. Grāmatā: Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2019. 118. lpp.

Satur ziņas par divpusējiem vai daudzpusējiem darījumiem (t.sk. Bitcoin, kriptovalūtu u.c. darījumiem);

Glabājas vienādranga izkliedētā datoru tīklā (Peer-to-peer network).»⁶

Līdz ar to autors arvien piekrīt Latvijas Zinātņu akadēmijas Terminoloģijas komisijas Informācijas tehnoloģijas, telekomunikācijas un elektronikas terminoloģijas apakškomisijas 2017. gada 2. jūnija (prot. Nr. 499) blokkēdes termina skaidrojumam, ka

«blokkēde ir datu struktūra, kas tiek izmantota, lai izveidotu digitālo darījumu virsgrāmatu, kas tā vietā, lai būtu pakļauta vienam avotam, tiek kopīgi izvietota izkliedētā datoru tīklā. Rezultāts ir atvērtāka, pārredzamāka un publiski pārbaudāma sistēma digitālajiem darījumiem.»⁷

Savukārt,

«kriptovalūta ir prece ar noteiktu vērtību, kas vienlaikus ir arī maiņas līdzeklis, kas ar kriptogrāfijas metodēm šifrētā veidā pastāv blokkēdē [savienotu] datorsistēmu [datoru] atmiņā[s].»⁸

Vienlaikus jānorāda, ka autora piedāvātais kriptovalūtas jēdziena skaidrojums šobrīd nebūt vēl nav izsmēlošs un autors turpina pētījumus šajā jautājumā, it īpaši, ievērojot Blokkēdes tiesību institūta (*Lex Cryptographia*) attīstību attiecībā uz viedā īpašuma⁹ apakšinstitūta izpratni¹⁰ un ne tikai¹¹. Proti, autors uztur savu iepriekš pausto kritiku¹² kriptovalūtas leģāldefinīcijai Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma (turpmāk – NILLTPFNL) 1. panta

⁶ Janums J. Blokkēdes krimināltiesiskās aizsardzības aspekti. Grāmatā: Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2019. 118. lpp.

⁷ Latvijas Zinātņu akadēmijas Akadēmisko terminu datubāze. Pieejama: <https://termini.gov.lv/kolekcijas/97/skirklis/455121> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

⁸ Janums J. Jaunas kriptovalūtas emisija un tās kolektīvās finansēšanas krimināltiesiskie aspekti. Latvijas Universitātes 76. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2018. 417. lpp.

⁹ Angļu val. – Smart Property. Skatīt Szabo N. Smart Contracts Pieejams: <https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

¹⁰ Sk., piemēram, Wright A., De Filippi P. Decentralized Blockchain Technology and the Rise of *Lex Cryptographia*. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2580664. [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

¹¹ Sk., piemēram, Abramowicz M. Cryptocurrency-Based Law. Pieejams: <https://arizonalawreview.org/pdf/58-2/58arizlrev359.pdf> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

¹² Janums J. Blokkēdes krimināltiesiskās aizsardzības aspekti. Grāmatā: Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2019. 118. lpp.

2.2 punktā, kam visnotaļ pamatoti pievienojies arī kolēģis Dr. sc. comp. Marats Golovkins,¹³ kas ne tikai nepilnīgi atspoguļo kriptovalūtas būtību, bet arī rada grūtības tiesību normu piemērotājiem izprast kriptovalūtas būtību, nemaz nerunājot par kriptovalūtas liettiesiskās dabas izpratni, kur, ievērojot autora iepriekš aprakstīto Dienvidkorejas divu instanču tiesu kriptovalūtas konfiskācijas precedentu, kad tiesa tomēr konkrēti spēja identificēt un konfiscēt konkrētu daudzumu kriptovalūtas¹⁴, visnotaļ pamatoti var rasties grūtības saprast, vai kriptovalūta ir ķermeņa (pēc tās fiziskā rakstura, atrodoties blokķēdē(s)) vai bezķermeņa (kā kreditora prasījuma tiesība pēc tās ekonomiskā rakstura) lieta. Šobrīd, attiecībā uz pēdējo aspektu, autora ieskatā, kriptovalūta ir kustama manta – bezķermeņa lieta.

Tāču Lex Cryptographia viedā īpašuma (t.sk. arī kriptovalūtas kā sava veida viedā aktīva) izpratne konceptuāli atšķiras no šā brīža īpašuma tiesības izpratnes Civillikumā, ko, piemēram, visnotaļ spilgti raksturo 2019. gada 12. marta Grozījumi Krievijas Federācijas Civillikumā, to papildinot ar 141.¹ pantu «Cipar-tiesības» / «Digitālās tiesības» (oriģ. krievu val. – Цифровые права). Šis pants noteica, ka tās ir saistības un citas tiesības, ko nosaka saskaņā ar informācijas sistēmas nosacījumiem (protokolu/algorithmu/programmas kodu), kas noteiktas saskaņā ar šajā (KF Civillikuma) likumā noteiktajām pazīmēm [neoficiāls tulkojums]¹⁵, kas zināmā mērā pārklājas arī ar vieddarījuma izpratni,¹⁶ bet ne pilnībā, aizvien neaptverot minētā viedā īpašuma (tostarp kriptovalūtas) būtību¹⁷.

Tādējādi neatbild arī uz jautājumu par kriptovalūtas liettiesisko dabu, kas, savukārt, noved pie grūtībām, tostarp NILLTPNL prasību izpildē. Tāču, kas ir interesanti, ka, piemēram, saskaņā ar citiem šā paša likuma grozījumiem – «Cipar-tiesības» / «Digitālās tiesības» Krievijas Federācijā mantot nevar, līdz ar to acīmredzot nevarēs mantot arī kriptovalūtu.¹⁸

¹³ Golovkins M. Tiesību institūtu piemērošana kriptoaķtīviem. Jurista Vārds, 2020. gada 6. oktobris, Nr. 40 (1150), 38.-42. lpp.

¹⁴ Chan Sik A. South Korea: Confiscation of Bitcoin criminal assets Pieejams: <https://www.iflr.com/article/b1lp1whss0ktny/south-korea-confiscation-of-bitcoin-criminal-assets> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

¹⁵ Федеральный закон от 18.03.2019 № 34-ФЗ «О внесении изменений в части первую, вторую и статью 1124 части третьей Гражданского кодекса Российской Федерации». Pieejams: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201903180027> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

¹⁶ Angļu val. – Smart Contracts. Sk. Szabo N. Smart Contracts Pieejams: <https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

¹⁷ Tsindeliani I., Egorova M. Cryptocurrency as Object of Regulation by Public and Private Law. Journal of Advanced Research in Law and Economics (JARLE), vol. 11, no. 3, Summer 2020, p. 1060-1073. HeinOnline.

¹⁸ Федеральный закон от 18.03.2019 № 34-ФЗ «О внесении изменений в части первую, вторую и статью 1124 части третьей Гражданского кодекса Российской Федерации». Pieejams: <http://publication.pravo.gov.ru/Document/View/0001201903180027> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

Tomēr pagaidām – šī raksta ietvaros – autora piedāvātie blokķēdes un kriptovalūtas jēdzienu skaidrojumi būs pietiekami, meklējot kriptovalūtas krāpšanas blokķēdē juridisko kvalifikāciju Krimināllikumā.

Vieddarījums

Tālāk, lai varētu saprast, kā kriptovalūtas krāpšanā blokķēdē tiek izmantoti vieddarījumi, būtu jāaplūko vieddarījuma jēdziens, kam nedaudz jau pieskāriem iepriekšējā sadaļā.

Pirmkārt, jēdziens vieddarījums ir autora paša piedāvātais neoficiālais tulkojums smart contract institūtam, kas ir viens no Lex Cryptographia tiesību apakšinstitūtiem līdztekus jau pieminētajam smart property jeb – autorā piedāvātajā tulkojumā – viedā īpašuma – institūtam¹⁹. Autors apzināti izvēlējis saliktenī vied-darījums lietot vārdu darījums – Civillikuma 1403. panta tiesiskā darījuma izpratnē, nevis Civillikuma 1511. panta līguma izpratnē, tādējādi uzsverot blokķēdē ierakstītā darījuma dabu – atļautā kārtā izdarīta darbība tiesisku attiecību nodibināšanai, pārgrozīšanai vai izbeigšanai.

Otrkārt, vieddarījums (smart contract) ir jānošķir no viedā juridiskā līguma (smart legal contract)²⁰, kur pēdējais minētais pēc savas būtības zināmā mērā atbilst mums ļoti pazīstamajam distancē līgumam²¹, vienlaikus paturot prātā arī autora apzināti izvēlēto darījuma jēdziena ietveršanu vieddarījuma jēdziena tulkojumā.

Treškārt, iekams pievērsties vieddarījuma skaidrojumam, visnotaļ pamatoti varētu rasties jautājums/kritika, vai vispār nepieciešams atsevišķi tiesiski reglamentēt Lex Cryptographia vieddarījuma institūtu. No vienas puses, ievērojot Lex Cryptographia institūta konceptuāli būtiski atšķirīgo izpausmi, kur tiesības ir kā noteikti definēts programmas kods/algoritms/protokols,²² no tradicionāla tiesību institūta darbības izpausmes, šāds jautājums pirmsšķietami ir lieks, jo pretējā gadījumā blokķēdes tehnoloģija bez attiecīgas reglamentācijas nevarēs attīstīties²³.

¹⁹ Sk., piemēram, Wright A., De Filippi P. Decentralized Blockchain Technology and the Rise of *Lex Cryptographia*. Pieejams: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2580664. [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

²⁰ Mik E., Smart Contracts: A Requiem (December 7, 2019). *Journal of Contract Law* (2019) Volume 36 Part 1 at p 72 Pieejams arī: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3499998 [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

²¹ Sk. arī 2014. gada 20. maija Ministru kabineta noteikumu Nr. 254 Noteikumi par līgumu, kas noslēgts ārpus pastāvīgās saimnieciskās vai profesionālās darbības vietas Pieejami: <https://likumi.lv/ta/id/266581-noteikumi-par-ligumu-kas-noslegts-arpus-pastavigas-saimnieciskas-vai-profesionalas-darbibas-vietas> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

²² Carla L. R. «Conceptualizing Cryptolaw.» *Nebraska Law Review*, vol. 96, no. 2, 2017, p. 384-445.

²³ Dimitropoulos G. «The Law of Blockchain.» *Washington Law Review*, vol. 95, no. 3, 2020, p. 1117-1192.

Tomēr pastāv arī alternatīvs viedoklis. Tā, piemēram, prof. Uldis Ķinis, atsaucoties uz ANO (UN) Starptautiskās telekomunikāciju savienības (ITU) 2005. gada Tunisas informācijas sabiedrības samitu,²⁴ aicina likumdevējam meklēt jaunus paņēmienus, kas dod iespēju vispārējo principu juridisko spēku attiecināt arī uz e-vidi, tādējādi īstenojot tehnoloģiskās neitralitātes principu un ar to saistītos funkcionālās ekvivalences un aizlieguma vienlīdzīguma principus²⁵.

Zināmā mērā prof. U. Ķinim savā 2019. gada 21. februāra spriedumā lietā Nr. 2018-10-0103 pievienojās arī Satversmes tiesa, atzīstot par Latvijas Republikas Satversmes 90. pantam un 92. panta otrajam teikumam atbilstošu Krimināllikuma 237.¹ panta otro daļu kopsakarā ar 2007. gada 25. septembra Ministru kabineta noteikumiem Nr. 645 «Noteikumi par Nacionālo stratēģiskas nozīmes preču un pakalpojumu sarakstu»,²⁶ lietā, kur pēc būtības bija jautājums par tehnoloģiski sarežģīta tiesiskā jautājuma pietiekami skaidru tiesisko reglamentāciju, kas lietā jo spilgti bija vērojama, nopratinot Valsts drošības dienestu pārstāvjus Satversmes tiesas sēdē 2019. gada 15. janvārī²⁷, kā arī pēcāk Satversmes tiesas tiesnešu prof. I. Ziemeles un prof. S. Osipovas 2019. gada 6. marta atsevišķajās domās²⁸.

Tādējādi autora ieskatā

«tehnoloģiskās neitralitātes principa ievērošana tiesību normu izstrādē ir teju neiespējama, it sevišķi, ņemot vērā straujo tehnoloģiju attīstību, kur nereti tiesiskais regulējums pat vēl nav radies, kad tehnoloģijas jau funkcionē, kā rezultātā likumdevēja rīcība ir nevis proaktīva, bet reaktīva.»²⁹

Visbeidzot, ceturtkārt, datorzinātnieks, jurists un kriptogrāfijas speciālists Niks Zābo (*Nick Szabo*), kurš 1994. gadā pirmais formulēja vieddarījuma jēdzienu, to definējis kā datorprogrammu vai darījuma protokolu, kas paredzēts, lai automātiski izpildītu, kontrolētu vai dokumentētu juridiski būtiskus

²⁴ ITU Conferences Collection Pieejams: <https://www.itu.int/en/history/Pages/ConferencesCollection.aspx> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

²⁵ Ķinis U. Tehnoloģiskā neitralitāte – tiesiskas valsts principa neatņemama sastāvdaļa informācijas sabiedrības laikmetā. RSU elektroniskais juridisko zinātnisko rakstu žurnāls «Socrates», 2020, Nr. 1 (16) Pieejams arī: <https://doi.org/10.25143/socr.16.2020.1.009-017> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

²⁶ 2019. gada 21. februāra Latvijas Republikas Satversmes tiesas spriedums lietā Nr. 2018-10-0103. Pieejams: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/06/2018-10-0103_Spriedums.pdf#search= [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

²⁷ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2019. gada 15. janvāra tiesas sēdes stenogramma Pieejama: https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/06/Stenogramma_2018-10-0103_1_dala-2.pdf#search= [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

²⁸ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2019. gada 6. marta Satversmes tiesas tiesnešu Inetas Ziemeles un Sanitas Osipovas atsevišķās domas Pieejamas https://www.satv.tiesa.gov.lv/web/viewer.html?file=/wp-content/uploads/2018/06/2018-10-0103_Atseviskas_domas.pdf#search= [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

²⁹ Janums J. Vai tehnoloģiskā neitralitāte maz ir iespējama? Jurista Vārds, 2019. gada 12. marts, Nr. 10 (1067).

notikumus un darbības saskaņā ar līguma vai vienošanās noteikumiem.³⁰ Tādējādi N. Zābo faktiski aprakstīja blokķēdē balstītu vieddarījumu mehānismu, ko pēcāk, ieviešot to savos tiesiskajos regulējumus, pārņēma valstis.

Tā, piemēram, Baltkrievija bija pirmā valsts pasaulē, kas savā tiesiskajā regulējumā iekļāva vieddarījuma jēdzienu, balstot to N. Zābo teorijā, proti, Baltkrievijā 2017. gada 21. decembrī pieņēma Digitālās Ekonomikas attīstības likumu, kura 9. pantā definēja vieddarījumu (oriģ. – Смарт-контракт) kā

«programmatūr[u], kas paredzēta darbībai transakciju bloku reģistrā (blokķēde), cita izplatīta informācijas sistēma automatizētai darījumu veikšanai un (vai) darījumu izpildei vai citu juridiski nozīmīgu darbību veikšanai» [neoficiāls tulkojums].³¹

Tāpat, aprakstot teorijā vieddarījumu, N. Zābo aprakstīja arī vieddarījumam izvirzītos funkcionālos mērķus:

Samazināt nepieciešamo uzticamo starpnieku iesaisti darījumā;
Samazināt nepieciešamību arbitražai/strīdu izšķiršanai;
Samazināt līguma izpildes izmaksas;
Samazināt potenciāli priekšā stāvošo zaudējumu apjomu;
Izslēgt krāpšanu;
Samazināt maldības, spaidu dēļ un nejaušu (negribētu) noslēgtu līgumu gadījumu skaitu.³²

Līdz ar to blokķēdes tehnoloģija faktiski sasniedz N. Zābo iepriekš izvirzītos vieddarījuma funkcionālos mērķus.

³⁰ Szabo N. Smart Contracts

Pieejams: <https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

³¹ 21.12.2017. Дэкрэт «Аб развіцці лічбавай эканомікі»

9. Смарт-контракт – программный код, предназначенный для функционирования в реестре блоков транзакций (блокчейне), иной распределенной информационной системе в целях автоматизированного совершения и (или) исполнения сделок либо совершения иных юридически значимых действий.

Pieejams: http://president.gov.by/ru/official_documents_ru/view/dekret-8-ot-21-dekabrja-2017-g-17716/ [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

³² Szabo N. Smart Contracts

Pieejams: <https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

Sk. arī The Idea of Smart Contracts

Pieejams: <https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/idea.html> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

Kriptoalūtas krāpšana blokķēdē, izmantojot vieddarījumus, un krimināltiesiskās aizsardzības trūkumi

Aplūkojot blokķēdes, kriptoalūtas un vieddarījuma jēdzienus, it sevišķi tikko kā uzskaitītos vieddarījuma funkcionālos mērķus, rodas jautājums, par kādu krāpšanu var būt runa, ja vieddarījuma teorijā ir izvirzīts mērķis «izslēgt krāpšanu».

Vispirms, ievērojot vieddarījuma būtību,³³ vieddarījums «izslēdz krāpšanu», garantējot viennozīmīgu darījuma izpildi darījumā iesaistītajām pusēm atbilstoši iepriekš konkrēti noteiktiem nosacījumiem (algoritamam/kodam), ja vien netiks traucēta vieddarījuma (t.i. blokķēdes, kurā tas ir bāzēts) darbība³⁴.

Tāču drošais vieddarījums nevar izslēgt to, ka tā darījuma priekšmets un/vai objekts nebūs neatļauta darbība vai objekts, kas ir viens no iepriekš autora identificētajiem blokķēdēs darbības apdraudējuma veidiem³⁵. Proti, piemēram, tādi neatļauti darījumi kā vieddarījumi, kas automatizēti pēc iepriekš iestatīta algoritma legalizē noziedzīgi iegūtu kriptoalūtu, vai vieddarījumus, kur apmaiņā pret kriptoalūtu tiek nosūtītas narkotiskās vai psihotropās vielas, bērnu pornogrāfija vai maksājumu karšu dati (izplatītākie VPN jeb virtuālā privātā (šifrētā) tīkla daļas «melno» interneta veikalu gadījumi), vai arī ar vieddarījumu īstenota kukuļošana, partiju finansēšana un, visbeidzot, izvairīšanās no nodokļiem, pilnībā anonīmi, autonomi un automatizēti norēķinoties par precēm un pakalpojumiem kriptoalūtā.

Tādējādi diemžēl ar uzticamo vieddarījumu palīdzību blokķēdē ir iespējams īstenot arī krāpšanu, ko 2019. gadā Ethereum sistēmā, tad arī konstatēja zinātnieki, kur blokķēdē tika īstenota finanšu piramīdas shēma – pasniedzot cietušajam to kā pievilcīgu kriptoalūtas ieguldījumu plānu, kas tajā pašā laikā uzreiz pēc ieguldījuma automatizēti veica attiecīgus darījumus ar kriptoalūtām to blokķēdēs, kamēr pats piramīdas vieddarījums tiek īstenots autonomi no tām. Turklāt visi darījumā iesaistītie ir nosacīti anonīmi.³⁶

³³ Szabo N. Smart Contracts

Pieejams: <https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/smart.contracts.html> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

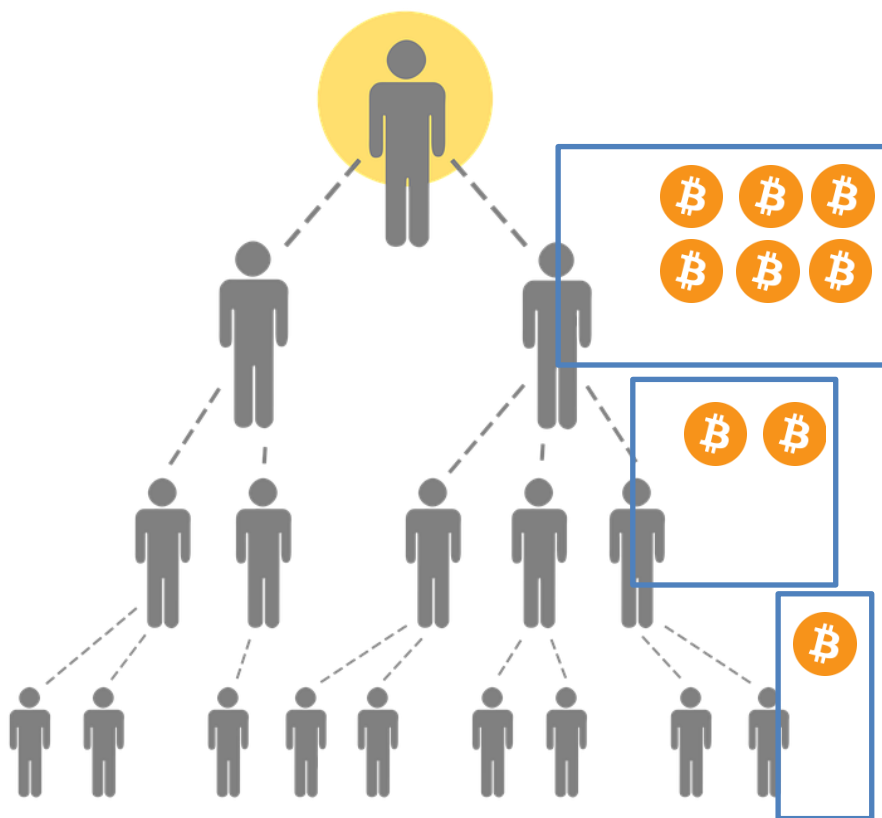
Sk. arī The Idea of Smart Contracts

Pieejams: <https://www.fon.hum.uva.nl/rob/Courses/InformationInSpeech/CDROM/Literature/LOTwinterschool2006/szabo.best.vwh.net/idea.html> [aplūkots 2021. gada 25. maijā].

³⁴ Janums J. Blokķēdes krimināltiesiskās aizsardzības aspekti. Grāmatā: Satversmē nostiprināto vērtību aizsardzība: dažādu tiesību nozaru perspektīva. Latvijas Universitātes 77. starptautiskās zinātniskās konferences rakstu krājums. Rīga: Latvijas Universitāte, 2019. 118. lpp.

³⁵ Turpat

³⁶ Jung E., Le Tilly M., Gehani A., Ge Y. Data Mining-Based Ethereum Fraud Detection. 2019 IEEE International Conference on Blockchain (Blockchain) publications. Atlanta: IEEE, 2019. Pieejams:

Diemžēl, ņemot vērā iepriekš minēto, potenciāli pastāv risks izdarīt vēl vairāk datornoziedzumus, izmantojot vieddarījumus, piemēram, jau pieminēto noziedzīgi iegūtas kriptovalūtas (kustamas bezķermeniskas lietas) legalizāciju, bet, aplūkojot vien šo konkrēto zinātnieku atklāto gadījumu autora ilustrētajā shēmā, tas būtu identificējams kā ar datoru saistīta krāpšana, visticamāk, organizētā grupā un lielā apmērā, kas tādējādi atbilstu Krimināllikuma 177. panta trešajā daļā paredzētajam noziedzumam, kas, ievērojot to, ka noziedzums izdarīts izmantojot datoru un īstenots internetā, atbildīs kibernetiskā noziedzuma jēdzienam.

Taču vai šāda krimināltiesiskā aizsardzība konkrētajā gadījumā ir pietiekama?

No vienas puses raugoties, ievērojot tehnoloģiskās neitralitātes principu un to, ka minētajā piemērā ar datorprogrammas palīdzību sistēmiski (automatizēti) tika apkrāpti cilvēki, aizskarot šo cietušo cilvēku mantiskās intereses – Krimināllikumā par to jau ir attiecīgi paredzēta krimināltiesiskā mantisko interešu aizsardzība, līdz ar to nebūtu nepieciešams papildināt Krimināllikumu ar kādu jaunu speciālu normu.

<https://ieeexplore.ieee.org/document/8946232>
[aplūkots 2021. gada 25. maijā].

DOI: <https://doi.org/10.1109/Blockchain.2019.00042>

Taču, no otras puses, pirmkārt, ievērojot Krimināllikuma XX nodaļā ietvertos noziedzīgos nodarījumus pret vispārējo drošību un sabiedrisko kārtību informācijas tehnoloģiju sfērā, sākot ar Krimināllikuma 241. panta un turpmākajiem pantiem, ir pamats uzdot jautājumu, vai nebūtu jāparedz atbildība par šādu vieddarījumu izveidi, kuru priekšmets/objekts ir neatļauta darbība, vai tomēr būtu pietiekami ar šāda vieddarījuma koda kā noziedzīga nodarījuma rīka konfiskāciju.

Otrkārt, kriptovalūtas finanšu piramīdas gadījumā, ievērojot Krimināllikuma spēku laikā un dažādu nozieguma priekšmeta apmēru kvalifikācijas pazīmes (neliels, ievērojams vai liels apmērs), kā arī, ņemot vērā straujās kriptovalūtu vērtību pret fiat valūtām svārstības un apstākli, ka darījumi kriptovalūtā notiek secīgi, ir juridiski nozīmīgi, izsekot katram nodarījuma solim, lai nekļūdīgi konstatētu kriptovalūtas vērtību katrā konkrētajā nodarījuma izdarīšanas brīdī.

Visbeidzot, šādi krāpnieciski vieddarījumi grauj uzticamību kriptovalūtai kā aktīvam, kas attiecīgi samazina attiecīgās kriptovalūtas vērtību, līdzīgi kā biržā mainās akciju vērtība, ja attiecīgais uzņēmums tiek ierauts kādā smagā noziegumā, vai arī gluži vienkārši kriptovalūta līdzīgi kā akcijas regulētajā tirgū tiek pakļautas neatļautam manipulācijām ar to cenu, kas, noslēdzoties tirdzniecības sesijai biržā, rezultātā samazina attiecīgā aktīva vērtību, ko autors jau iepriekš bija norādījis kā potenciālu apdraudējumu kriptovalūtas pastāvēšanai³⁷.

Secinājumi

Diemžēl uzticamais un drošais vieddarījums neizslēdz to, ka tā priekšmets un/vai objekts blokkēdē reģistrētā darījumā nebūs neatļauta darbība vai objekts, tādējādi kalpojot par noziedzīga nodarījuma rīku virknē Krimināllikumā paredzēto noziegumu, tostarp krāpšanā, īstenojot kriptovalūtu finanšu piramīdas.

Līdz ar to, lai novērstu šādu kaitīgo vieddarījumu izstrādi, būtu jāapsver atbildība par šādu vieddarījumu izveidi, kuru priekšmets/objekts ir neatļauta darbība, neparobežojoties vien ar šāda vieddarījuma koda kā noziedzīga nodarījuma rīka konfiskāciju, it īpaši tādēļ, ka šādi pretēji likumam, nelabticīgi un labiem tikumiem neatbilstoši darījumi apdraud blokkēdes pašas par sevi pastāvēšanu. Tādējādi Krimināllikumā šobrīd nav paredzēta pietiekama krimināltiesiskā aizsardzība zinātnieku konstatējā kriptovalūtas finanšu piramīdas gadījumā.

³⁷ Janums J. Mākslīgā intelekta neviennozīmīgums attiecībā uz kriptovalūtu. Jurista Vārds, 2019. gada 24. septembris, Nr. 38 (1096).